

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертацію Ноніка Валерія Вікторовича
на тему: «Механізми формування та реалізації антикорупційної
політики в Україні», подану на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційної роботи

Корупція - одне з найбільш деструктивних соціальних явищ, яке заважає оптимальному розвитку будь-якої держави, ефективності державного управління та функціонуванню соціальних інститутів. Вона завжди негативно впливає на економіку та є прямим й опосередкованим порушенням прав і свобод людини та громадянина, декларованих світовою спільнотою в основоположних актах міжнародного права.

Без перемоги над корупцією як системою суспільних відносин Україна ніколи не зможе побудувати ефективну економіку і правову демократичну державу, захистити свій суверенітет, стати конкурентоспроможною серед розвинутих країн світової спільноти.

На шляху до задекларованої європейської інтеграції Україна намагається знизити рівень корупції, тим самим забезпечити нормальні умови життєдіяльності громадян і функціонування бізнес-середовища.

У сучасній науковій літературі сформувалася низка концепцій щодо проблеми корупції, визначено й оформлено різноманітні підходи до визначення її сутності, до формування антикорупційної політики та функціонування спеціалізованих інституцій. Але, незважаючи на значний науковий інтерес до окресленої проблеми, на жаль, досить тривалий час наша держава залишається однією з найбільш корумпованих держав світу, що зумовлено, насамперед, малоефективним поступом на шляху руйнування корупційних схем, які стали невід'ємним атрибутом владних інституцій.

Усе це зумовило необхідність розробки теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, що викладені в дисертації, є логічними і послідовними. Обґрунтованість представлених наукових положень базується на аналізі інформаційно-нормативної бази, законодавчих актів України, вітчизняних і зарубіжних публікацій.

Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорії державного управління, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Ознайомившись із дисертацією Ноніка Валерія Вікторовича зазначимо, що робота відрізняється змістовністю, логічною побудовою викладенням матеріалу, комплексним розкриттям досліджуваної проблеми. Завдяки цьому автор досяг поставленої перед собою мети дослідження.

Дисертацію присвячено розробці теоретичних і методологічних засад щодо удосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Для реалізації мети й завдань дослідження використовувалася сучасна наукова методологія, заснована на принципах: системного підходу, специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину.

У процесі дослідження автором використано сукупність загальних і спеціальних методів і підходів, які відповідають меті, а саме: історичний – для дослідження генези й еволюції наукових поглядів на причини виникнення корупції в системі суспільних відносин; індукція, дедукція, порівняння і систематизації – при систематизації передумов виникнення корупції; за допомогою логіко-семантичного методу та методу сходження від абстрактного до конкретного поглиблено понятійний апарат, надано характеристику сутності понять «корупція» й «антикорупційна політика»; завдяки методам структурно–логічного та системно–функціонального аналізу з'ясовано причини виникнення корупції в Україні, проаналізовано нормативно–правову базу формування та реалізації антикорупційної політики в Україні й відповідного міжнародного досвіду; проблемний та причинно–наслідковий методи – при визначенні комплексу проблем функціонування суб'єктного складу антикорупційної політики держави; моделювання й узагальнення використовувались при побудові економіко–математичної моделі, що описує тенденції поширення корупції; методи кореляційного аналізу – з метою пошуку залежності впливу корупції на соціально–економічний розвиток країни; рекомендаційний та програмно–цільовий методи – при виробленні пропозицій щодо підвищення ефективності регіональної антикорупційної стратегії; широко застосовувались аналогово–табличні та графічні форми аналізу й моделювання.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском автора у вирішення актуальної наукової проблеми в галузі державного управління, що полягає в обґрунтуванні та розробленні теоретичних засад і науково–практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Автором *уперше*:

- науково обґрунтовано і запропоновано методологічні підходи до формування та реалізації державної антикорупційної політики, які, на відміну від раніше відомих, враховують державно–політичні, соціально–економічні, державно–правові, соціокультурні пріоритети стратегії розвитку держави та спрямовані на: забезпечення безумовного виконання і правильного застосування вимог, встановлених антикорупційним законодавством; профілактику корупції та радикальне викорінення умов, що її породжують; створення і впровадження в дію некорупційних схем взаємодії інститутів громадянського суспільства із державними інститутами; зменшення регуляторного тиску держави на бізнес; забезпечення правових умов для інформаційної прозорості та відкритості діяльності влади, розвиток інституту громадського контролю;

- запропоновано комплексний механізм до формування та реалізації антикорупційної політики держави, що передбачає впровадження законодавчих, організаційно–політичних, соціально–економічних, морально–ідеологічних заходів, спрямованих на створення умов високоризиковості корупційної діяльності, та базується на таких основоположних принципах діяльності суб'єктів протидії корупції: законності; гласності та прозорості; пріоритетності служіння державі; перманентності; цілеспрямованості; наукової обґрунтованості; економічної доцільності; превентивності; цільового використання;

удосконалено:

- концептуальні підходи до розробки та впровадження національної системи державного моніторингу корупції як комплексної системи спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації, що спрямована на об'єктивне відображення результатів проведення антикорупційних реформ та заходів антикорупційної стратегії та передбачає застосування діагностичних моделей вимірювання корупції, що спрямовані на оперативне реагування на виявлені корупційні тенденції з метою нейтралізації загальноприйнятих корупційних практик; розкриття механізмів корупційних угод; виявлення ризиків та осередків можливого опору антикорупційної політики; мінімізації корупційних правопорушень та нейтралізації корупціогенних чинників;

- методичні підходи до формування інформаційно–комунікаційного інструментарію антикорупційної політики держави, що передбачають запровадження функціонування антикорупційних платформ як забезпечувальної складової створення прозорої і відкритої системи прийняття управлінських рішень з високою антикорупційною стійкістю, орієнтованої на: підвищення рівня інформаційної обізнаності суспільства щодо можливостей реалізації заходів антикорупційної боротьби; формування антикорупційного середовища шляхом створення умов для обговорення і дослідження явища «корупція» на професійному рівні; проведення онлайн–курсів; акумулювання бази даних для проведення антикорупційного моніторингу й оцінювання стану нетерпимості суспільства до всіх проявів

корупції; проведення інформаційно–просвітницьких заходів з цільовими аудиторіями; структурування архітекτονіки інструментарію за регіональною проблематикою та підвищення рівня якості публічних послуг;

- наукове обґрунтування антикорупційного виховання як державно-управлінського інструменту ідеологічного спрямування, дія якого спрямована на формування загальної атмосфери нетерпимості суспільства до корупції, на здобуття навичок антикорупційної поведінки; а також на ліквідацію правового нігілізму та протиправної моделі корупційної поведінки;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні основи застосування превентивних заходів на початкових етапах корупційної поведінки на основі розширення критеріїв типологізації корупційних відносин, що враховують суперечливість існуючої в Україні моделі державного управління, наявність гібридних корупційних практик, конкуренцію за корупційну модель функціонування державних інституцій, недосконалість інституційної системи, історичне минуле держави та її традиції, рівень культурного розвитку та індивідуальні особливості чиновника;

- концептуальні засади протидії тіньовій економічній діяльності та реалізації шляхів і способів детінізації економіки, в основу яких покладено такі пріоритети: прискорення економічного розвитку країни, покращення бізнес–середовища, виявлення резервів поповнення бюджетних коштів та запобігання маргіналізації соціально-економічної структури суспільства;

- обґрунтування методів протидії корупції на основі моделювання тенденції її поширення, що довело необхідність одночасного перманентного впровадження превентивних заходів протидії корупції і жорстких методів покарання за корупційні дії;

- узагальнення досвіду формування та реалізації державної антикорупційної політики в зарубіжних країнах із низьким рівнем сприйняття корупції в аспекті визначення та адаптування його позитивних рис до українських реалій, що дозволило виокремити комплекс інструментів, які посилюють антикорупційний потенціал держави та передбачають реалізацію таких стратегічних напрямів дій: упровадження комплексу адміністративних (примусових) заходів, які мають обмежувальний та репресивний характер; встановлення жорсткого контролю над діями і доходами посадових осіб; законодавче закріплення системи градації штрафів і покарань від розміру хабара; забезпечення невідворотності покарання за скоєне корупційне діяння; формування в суспільстві антикорупційної моделі поведінки, основою якої є антикорупційна правосвідомість; забезпечення добросовісності як морального принципу всіх державних інституцій при реалізації контрольно–регулюючої функції держави; застосування інноваційного підходу до технологічної та організаційної модернізації державно–управлінських процесів, спрямованих на підвищення прозорості, підзвітності та відповідальності.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних наукових конгресах і науково-практичних конференціях в різних містах України, а також за кордоном.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 32 наукових працях, загальним обсягом 36,1 обл.–вид. арк., у тому числі: 1 – монографія; 17 – статей в наукових фахових виданнях України; 4 – статті в наукових періодичних виданнях інших держав; 1 – стаття в інших виданнях, 9 – матеріали конференцій.

У наукових працях в повній мірі відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації.

Оцінка оформлення дисертації

Дисертація та автореферат оформлені згідно з існуючими вимогами. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий.

Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації. В цілому дисертаційна робота та автореферат, написані літературною українською мовою, легко читаються і сприймається.

Практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в сукупності вони становлять науково–методологічну основу для практичного вдосконалення механізмів формування та реалізації державної антикорупційної політики з урахуванням специфіки проявів і масштабів впливу корупції на соціально–економічний розвиток суспільства і держави.

Основні теоретичні положення та висновки дослідження доведено до рівня конкретних положень, методик, рекомендацій та використано в процесі практичної діяльності Відділу з питань дотримання антикорупційного законодавства Секретаріату Кабінету Міністрів України при розробці методологічного забезпечення з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства, а також при проведенні оцінювання ефективності заходів щодо запобігання та виявлення корупції (довідка про впровадження № 24с-338/15 від 21.05.2019 р.); Миколаївської обласної ради під час підготовки Антикорупційної програми Миколаївської обласної ради на 2019-2021 рр. у частині змістовного наповнення заходів антикорупційних механізмів превентивної дії (довідка про впровадження № 451-15/05-19 від 13.06.2019 р.); Апарату Миколаївської обласної державної адміністрації при розробці ідеологічної складової спеціальних державно-управлінських механізмів, що спрямовані на формування нетерпимості до корупції (довідка

про впровадження № 1065/61-05-58/6-19 від 12.06.2019 р.); Житомирської обласної державної адміністрації в частині запровадження внутрішньорегіональної системи запобігання корупції, що передбачає формування регіональної антикорупційної платформи як інтегруючої ланки антикорупційних ініціатив (довідка про впровадження № 3443/2-19/49 від 06.06.2019 р.); Житомирської обласної ради під час розробки комплексу заходів, спрямованих на виявлення корупційних ризиків, а також на налагодження співпраці з громадськістю (довідка про впровадження № р-5-22/712 від 06.06.2019 р.).

Теоретичні положення та матеріали дослідження використано в навчальному процесі Чорноморського національного університету ім. Петра Могили при підготовці магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», а саме: при викладанні дисциплін «Публічна служба», «Державна служба», «Державне регулювання економіки», «Територіальне управління та місцеве самоврядування» (довідка про впровадження № 961/67/278 від 27.03.2019 р.).

Також основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі профільних комітетів Верховної Ради України, департаментів та структурних підрозділів центральних і місцевих органів виконавчої влади, органах місцевого самоврядування; у практичній роботі в аспектах реалізації механізмів антикорупційної політики.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи виконане дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження і побажання:

1. Дисертант обрав підхід до дисертаційного дослідження, який засновано на широкому комплексному охопленні предмету дослідження. Це є достатньо виправданим з огляду на новизну досліджуваної проблеми, але, на жаль, автору не вдалося уникнути типового для більшості досліджень такого роду недоліку, коли дисертант «сканує» величезне коло питань, які не мають суттєвого значення для досягнення головної мети дослідження, і абстрагуватись від несуттєвих моментів. У роботі наведено багато фактологічного або описового достатньо відомого матеріалу, загальних рекомендацій, декларативних тверджень на шкоду дослідницькій компоненті. Це, певною мірою, заважає цілісному сприйняттю тексту дисертації і дещо відволікає від сприйняття авторських наукових позицій, навколо яких може чинитися дискусія. Цей недолік, значною мірою притаманний таким параграфам дослідження як 2.1 та 4.3, які є занадто, на наш погляд, переобтяженими.

2. У роботі автор детально розглядає питання зарубіжного досвіду формування та реалізації антикорупційної політики, робить ряд висновків з цього, але не показує їх адаптацію та впровадження на рівні певної

спеціалізованої установи.

3. Автором цілком логічно обгрунтовується необхідність проведення антикорупційного моніторингу та виводження національної системи вимірювання корупції. З цією метою автор пропонує концептуальні підходи до застосування діагностичних моделей, а також інтерпретації та систематизації результатів моніторингу. З цього приводу, варто було б представити результати практичного застосування моніторингової системи.

4. В авторефераті дисертаційного дослідження варто було ширше представити механізми антикорупційної політики держави, їх функціональне призначення, рівні та сферу впливу. Також, на жаль, бракує статистичного матеріалу за обраною темою.

У той же час слід відзначити, що вказані зауваження ні в якій мірі не знижують загальної наукової та практичної цінності роботи і не впливають на достатньо позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Ноніка Валерія Вікторовича на тему: «Механізми формування та реалізації антикорупційної політики в Україні» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а саме: є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані результати в галузі науки державного управління, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор - Нонік Валерій Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

професор кафедри публічного управління
та публічної служби
Національної академії державного управління
при Президенті України,
доктор наук з державного
управління, професор

О.І. Васильєва

Учений секретар

Національної академії державного управління
при Президенті України,
доктор наук з державного
управління, професор

А.П. Рачицький

